

Beslut

efter kvalitetsgranskning av yrkesinriktad
kommunal vuxenutbildning på entreprenad i
Skellefteå kommun med utbildning hos den
enskilda utbildningsanordnaren Astar

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning på entreprenad. Syftet med denna granskning är att granska kvaliteten i yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning som bedrivs av enskilda utbildningsanordnare. Fokus ligger på om och hur huvudmannen säkerställer att utbildningen är av god kvalitet.

De övergripande frågeställningarna är:

- 1. I vilken utsträckning följer huvudmannen för yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning upp utbildningens kvalitet hos enskilda utbildningsanordnare?*
- 2. I vilken utsträckning arbetar den enskilda utbildningsanordnaren för att eleverna får en yrkesinriktad utbildning av god kvalitet?*

Tre kvalitetsområden står i fokus: arbetsplatsförlagt lärande (APL), validering samt yrkeslärares kompetens.

Granskningen genomförs hos cirka 15 huvudmän. Hos respektive huvudman granskas en till tre enskilda utbildningsanordnare som bedriver yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå genom entreprenadavtal med huvudmannen i enlighet med bestämmelserna i 23 kap. skollagen. När alla beslut är fattade inom ramen för kvalitetsgranskningen redovisas de samlade resultaten i en övergripande rapport.

Skellefteå kommun med utbildning som bedrivs genom avtal om utbildning på entreprenad med Astar inom yrkesområdet industriteknik ingår i denna granskning. Skolinspektionen besökte Skellefteå kommun och Astar den 5 och 6 mars 2019. Besöket genomfördes av inspektörerna Bo Jersenius och Maria Larsson. Intervjuer har genomförts med elever, yrkeslärare, ansvarig för APL, en lärare kring validering, utbildningskoordinatoren och ansvarig chef för verksamheten hos den enskilda utbildningsanordnaren samt rektorn, utbildningssamordnaren och representanter för den centrala förvaltningen hos huvudmannen.

Ansvarig nämnd för yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning är Gymnasienämnden. Yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå med Skellefteå kommun som huvudman erbjuds såväl i egen regi som genom entreprenadavtal med fyra enskilda utbildningsanordnare. Enligt redovisade uppgifter från huvudmannen är 24 procent av den yrkesinriktade kommunala vuxenutbildningen hos huvudmannen utlagd på entreprenad (baserat på hur stor andel av eleverna som studerar inom utbildning som är utlagd på entreprenad). I Skolinspektionens granskning ingår utbildning inom yrkesområdet industriteknik som bedrivs genom avtal om utbildning på entreprenad med Astar som låter T2 college genomföra utbildningen¹. Den enskilda utbildningsanordnaren

¹ T2 college är en utbildningsanordnare som i samarbete med industriföretagen erbjuder gymnasie- och vuxenutbildning inom industri och teknik, samt kompetenshöjande utbildningar för företag. Förutom elever inom kommunal vuxenutbildning får också elever från kommunens gymnasieutbildning inom industri sin utbildning på T2 college. Det innebär att lärarna inom industri på T2 college undervisar både elever inom kommunal vuxenutbildning som får sin utbildning genom Astar och elever i kommunala gymnasieskolor.

som åsyftas i detta beslut är fortsättningsvis Astar som är den huvudmannen har avtal om utbildning på entreprenad med. Enligt uppgift från huvudmannen studerar 29 elever (99 kursdeltagare) den 21 januari 2019 inom yrkesområdet industriteknik i den granskade verksamheten. Huvudmannen har inte överlämnat den myndighetsutövning som hör till rektors uppgifter till den enskilda utbildningsanordnaren.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av kvaliteten inom yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning på entreprenad utifrån frågeställningarna ovan, samt de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningen. I bilaga 1 redogörs för de författningar som ligger till grund för denna granskning.

Skolinspektionens bedömning

1. Huvudmannens uppföljning av yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning på entreprenad

Inom detta område granskas i vilken utsträckning huvudmannen för yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning följer upp utbildningens kvalitet hos enskilda utbildningsanordnare.² En central utgångspunkt är huvudmannens uppföljning och utvärdering av yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning på entreprenad med utgångspunkt i gällande avtal och författningar. Inom området granskas om huvudmannen har en övergripande systematik och kontinuitet i sin uppföljning och utvärdering. Vidare finns ett särskilt fokus i granskningen om huvudmannen har en uppföljning och utvärdering som kan visa på kvaliteten i det arbetsplatsförlagda lärandet och valideringen som den enskilda utbildningsanordnaren erbjuder samt visa på om det hos den enskilda utbildningsanordnaren finns tillräcklig kompetens och behörighet hos yrkeslärarna under hela avtalsperioden.

Huvudmannens uppföljning av utbildning på entreprenad

Granskningen visar att huvudmannen har en övergripande systematik och struktur i sin uppföljning och utvärdering av den yrkesinriktade kommunala vuxenutbildningen. Det framgår av huvudmannens inskickade dokumentation inför granskningen och av intervjuer att kommunen beslutat om ett årshjul för genomförandet av uppföljningen och utvärderingen. Årshjulet anger hur och när uppföljningar och analyser ska ske under året samt hur verksamheternas resultat och analys ska återkopplas till huvudmannen. För uppföljningen av utbildningar har ansvarig rektor sedan i augusti 2018 stöd av en utbildningssamordnare, som arbetar på rektors uppdrag. Uppföljningen görs på olika sätt och innefattar bland annat regelbundna avstämningar mellan företrädare för huvudmannen och den enskilda utbildningsanordnaren, resultatuppföljning och enkätundersökning med elever. De regelbundna avstämningarna består bland annat av så kallade utbildningsråd i anslutning till de beslutade uppföljningstillfällena. Av intervjuer med rektorn och den enskilda utbildningsanordnarens ansvarige chef framgår att rektorn

² I bilaga 1 redogörs kortfattat för författningar som ligger till grund för denna kvalitetsgranskning.

och utbildningssamordnaren då träffar ansvarig chef hos den enskilde utbildningsanordnaren. Vid dessa utbildningsråd diskuterar de verksamhetens resultat utifrån flera specifika områden, såsom bland annat normer och värderingar, arbetsplatsförlagt lärande (APL) och frågor om elevers särskilda behov. Vid vissa tillfällen deltar även lärare och elever på utbildningsrådets möten. Det arbete som görs för att följa upp och utvärdera den yrkesinriktade kommunala vuxenutbildningen på entreprenad följer hittills i tillämpliga delar den systematik och struktur som gäller för uppföljning och utvärdering av huvudmannens vuxenutbildning i egen regi. 2018 är det första året som Skellefteå kommun erbjudit vuxenutbildning via entreprenad.

Av granskningen framgår att det underlag som samlas in sammanställs och analyseras först på rektorsnivå för att sedan tillsammans med andra rektorers underlag sammanställas på verksamhetschefsnivå för att slutligen sammanställas på huvudmannanivå. Av intervju med huvudmannens representanter framgår att den sammanställning som verksamhetschefen får av rektorn innehåller information om både den verksamhet som bedrivs i egen regi och den utbildning som bedrivs av enskilda utbildningsanordnare och att förvaltningens stabschef tre gånger per år sammanställer delårsrapporter och presenterar dessa för nämnden.

Enskilda utbildningsanordnare ska också lämna en årsrapport över det föregående verksamhetsåret som beskriver hur de arbetar för att uppfylla kraven i avtal och gällande föreskrifter. Av dokument som Skolinspektionen tagit del av i samband med granskningen framgår att den mall som ska användas för årsrapporten är uppbyggd utifrån de krav som ställs i det avtal som Astar har med huvudmannen Skellefteå kommun. Astar ska bland annat i årsrapporten beskriva sitt systematiska kvalitetsarbete och hur man arbetar för att säkerställa kvalitet på arbetsplatser som tar emot elever på APL liksom hur arbetet med validering är organiserat. Astar ska också i årsrapporten kommentera och analysera resultatet av de elevenkäter som de enligt avtalet ska genomföra utifrån huvudmannens rutiner. Huvudmannens representanter berättar i intervju att nämnden de senaste åren bjudit in rektorer och chefer inom gymnasieskolan till en kvalitetsdag, då aktuella frågor som framkommit i kvalitetsrapporterna tas upp och diskuteras, och att detta framöver förmodligen kommer att gälla även den yrkesinriktade kommunala vuxenutbildningen som bedrivs på entreprenad.

Som tidigare framkommit har huvudmannen endast under en kort tid lagt ut utbildning på entreprenad. Den kvalitetsrapport för 2018 som Astar lämnat avser därför endast en del av verksamhetsåret 2018 och inga utbildningar hos Astar var avslutade vid tillfället för Skolinspektionens besök. Av intervjuer med rektorn och utbildningssamordnaren, ansvarig chef samt en yrkeslärare framgår att det förs kontinuerliga samtal om sådant som kan behöva utvecklas inom utbildningen. Däremot har huvudmannen inte utifrån resultatet av Astars kvalitetsrapport för 2018 ännu vidtagit några åtgärder för att utveckla utbildningens kvalitet ännu.

Av intervjuer och dokument framgår att huvudmannen, utöver ovanstående, planerar att genomföra en elevenkät i slutet av respektive utbildning samt göra besök hos enskilda utbildningsanordnare.

Huvudmannens uppföljning av APL

Granskningen visar att huvudmannen i viss utsträckning följer upp kvaliteten på den APL som eleverna erbjuds hos den enskilda utbildningsanordnaren. Av intervjuer med rektorn, den enskilda utbildningsanordnarens ansvarige chef och huvudmannens representanter framkommer att ansvaret för genomförande och uppföljning av elevers APL i första hand ligger på lärare och handledare. Enligt ansvarig chef hos den enskilda utbildningsanordnaren dokumenterar lärarna elevernas APL enligt en mall i den enskilda utbildningsanordnarens digitala uppföljningssystem, men detta redovisas inte till huvudmannen. Frågor kring APL kan dock komma upp i utbildningsråden (se ovan), säger ansvarig chef hos den enskilda utbildningsanordnaren. Även av huvudmannens redovisning inför granskningen framgår att frågor kring APL tas upp i utbildningsråd och också i möten med branschråd och vid verksamhetsbesök. Ansvarig chef hos den enskilda utbildningsanordnaren framhåller att inom yrkesområdet industriteknik är det dock endast en elevgrupp som hittills varit ute på APL och att erfarenheterna av samarbetet med huvudmannen än så länge därför är begränsade. I huvudmannens avtal regleras att den enskilda utbildningsanordnaren ska kvalitetssäkra APL-platserna före, under och efter APL "så att målen med det arbetsplatsförlagda lärandet uppfylls". Vidare ansvarar den enskilda utbildningsanordnaren för att samtliga handledare erbjuds handledarutbildning och för att genomförandet av denna utbildning sker i samråd med huvudmannen. Huvudmannen följer upp hur den enskilda utbildningsanordnaren lever upp till dessa krav genom frågor i årsrapporten om hur de säkerställer kvaliteten på arbetsplatserna, hur samarbetet mellan lärare och handledare är organiserat för att säkerställa att kunskapskraven för respektive kurs uppnås under APL samt att samtliga handledare erbjuds handledarutbildning. Den enskilda utbildningsanordnaren Astar genomför två elevenkäter per år, men i dessa har hittills inga frågor kring APL ingått. Enligt huvudmannens redovisning till Skolinspektionen inför denna granskning planerar huvudmannen att tillsammans med Astar arbeta igenom frågeområdena i enkäten. Huvudmannen planerar också att genomföra en egen elevenkät i samband med att eleverna avslutar sin utbildning. I denna enkät, som förbereds av kommunens utbildningssamordnare, planeras frågor angående APL ingå. Enligt rektorn kommer elevernas åsikter kring APL komma fram via enkäten och därmed ingå i det fortsatta uppföljnings- och analysarbetet. Det framgår dock av intervjuer med rektorn att någon uppföljning av att de kursmål som avses uppnås under APL inte görs genom kommunens elevenkät, på grund av att det bedömts vara svårt att tydliggöra vad som efterfrågas för eleverna.

Huvudmannens uppföljning av validering

Granskningen visar att det inte förekommit någon validering inom yrkesområdet industriteknik hos den enskilda utbildningsanordnaren och att huvudmannen därför inte följt upp huvudmannens arbete med validering. Huvudmannen har dock säkerställt att det finns rutiner för validering hos den enskilda utbildningsanordnaren och i de redogörelser som huvudman och rektor lämnat inför granskningen hänvisas till dessa. I huvudmannens avtal finns också krav på att den enskilda utbildningsanordnaren ska se över möjligheten till validering vid studieplaneringen med varje elev och att validering ska

kunna ske i samtliga yrkeskurser. Enligt ansvarig chef hos den enskilda utbildningsanordnaren är validering ett av de ämnen som tas upp i regelbundna träffar med rektor för utbildningen. Rektorn säger i intervju att om validering sker så behöver elevens individuella studieplan ändras och att detta är ett arbete som kommunens studie- och yrkesvägledare genomför. Att följa förändringar i elevernas individuella studieplaner blir därmed ett sätt för rektorn att genom enskilda elever följa upp arbetet med validering, säger rektorn. Hur arbetet med validering är organiserat och hur eleverna får information om processen validering följs upp i de tidigare nämnda kvalitetsrapporterna, där den enskilda utbildningsanordnaren ska beskriva hur de arbetar för att uppfylla kraven i gällande föreskrifter. Huvudmannen avser också att ställa frågor till eleverna om validering i den elevenkät som planeras. I intervjun med huvudmannens företrädare framkommer att huvudmannen arbetar för att generellt utveckla arbetet med validering genom att inom ett annat yrkesområde genomför ett pilotprojekt kring validering. Projektet har genomförts i samverkan med Skolverket, regionen och Vård- och omsorgscollege.

Huvudmannens uppföljning av yrkeslärares kompetens

I granskningen framkommer att huvudmannen genom kvalitetsrapporterna följer upp att det hos den enskilda utbildningsanordnaren finns tillräcklig kompetens hos yrkeslärarna under avtalsperioden, men att huvudmannen inte följer upp lärarnas kompetens i övrigt. I huvudmannens avtal ställs krav på legitimerade lärare och detta följs upp av huvudmannen liksom hur betygssättningen säkerställs när legitimerade lärare saknas. I inskickad dokumentation av huvudmannen och i intervju med rektorn framkommer att lärarnas kompetens också följs upp i utbildningsråden (se ovan). Andra områden följs inte upp av huvudmannen, till exempel de delar av arbetet gällande validering och APL som lärarna ansvarar för, yrkeslärarnas kompetens att arbeta med en heterogen elevgrupp och deras kompetens inom jämställdhet³.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att huvudmannen för yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning i flera delar följer upp utbildningens kvalitet hos enskilda utbildningsanordnare. Huvudmannen har en övergripande systematik och kontinuitet i sin uppföljning och utvärdering av utbildningen hos den enskilda utbildningsanordnaren. Systematiken byggs upp av de kvalitetsrapporter som den enskilde utbildningsanordnaren ska lämna, kompletterat med den dialog som sker i utbildningsråden samt de elevenkäter som huvudmannen planerar genomföra under och efter elevens utbildning. Huvudmannen följer också upp enskilda utbildningsanordnares arbete med APL och validering samt att det finns tillräcklig yrkeskompetens hos yrkeslärare under hela avtalsperioden, men huvudmannen har däremot inte specifikt följt upp vilken övrig kompetens yrkeslärarna har.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen därför att ett arbete i första hand behöver inledas inom följande utvecklingsområde:

³ För att exempelvis kunna utmana stereotypa uppfattningar om kvinnligt och manligt kopplat till olika yrkesområden.

- Huvudmannen behöver följa upp och säkerställa att lärarna har relevant och god kompetens när det gäller sin del av arbetet med APL och validering samt tillräckligt god kompetens inom jämställdhet för att exempelvis kunna utmana stereotypa uppfattningar om kvinnligt och manligt kopplat till olika yrkesområden.

2. Den enskilda utbildningsanordnarens arbete för en yrkesinriktad utbildning av god kvalitet

Inom detta område granskas i vilken utsträckning den enskilda utbildningsanordnaren arbetar för att eleverna ska få en yrkesinriktad utbildning av god kvalitet.⁴ Inom området granskas hur den enskilda utbildningsanordnaren arbetar för att det arbetsplatsförlagda lärandet och valideringen ska hålla en god kvalitet. Vidare granskas hur den enskilda utbildningsanordnaren arbetar för att det ska finnas tillräcklig kompetens och behörighet hos yrkeslärare under hela avtalsperioden.

Den enskilda utbildningsanordnarens arbete med APL

Det framkommer i granskningen att den enskilda utbildningsanordnaren på olika sätt arbetar för att APL ska hålla en god kvalitet bland annat genom det arbete som den till verksamheten knutna utbildningskoordinatörn gör. Utbildningskoordinatörn har huvudansvaret för APL-samordning och har regelbunden kontakt med och besöker företagen även vid sidan av APL-perioderna. Även yrkeslärarna besöker företagen för att informera om vilka områden som ingår i APL och genomför under APL "trepartssamtal" med elev och handledare. Syftet med besöken är bland annat att säkerställa att APL-platser har en god arbetsmiljö. Besöken underlättar, enligt ansvarig chef, arbetet med att hitta fungerande APL-platser. I den enskilda utbildningsanordnarens rutiner ingår att lärarna tar upp frågan om APL med eleverna och vilka av de tillgängliga APL-platserna som eleverna är intresserade av. För att eleverna ska kunna avgöra var de vill fullgöra sin APL bjuds företagen in till skolan för att presentera sig och sin verksamhet för eleverna. Eleverna kan också göra studiebesök på APL-platsen, tillsammans med utbildningskoordinatörn, innan APL-perioden startar.

Granskningen visar vidare att handledarnas lämplighet i första hand bedöms av den aktuella arbetsplatsen, som utser handledare. Ofta blir det någon som redan är arbetsledare eftersom de redan har kompetensen, säger utbildningskoordinatörn. Utsedda handledare uppmuntras att genomgå Skolverkets handledarutbildning. Det framgår av dokument som Skolinspektionen tagit del av att undervisande lärare och handledaren på arbetsplatsen har en dialog för att säkerställa att eleven får del av de delar av kurserna som planerats under sin APL. De elever inom svetsutbildningen som varit ute på APL är nöjda med sin APL, men uppger i intervju att de inte uppfattat att APL varit kopplat till någon särskild kurs och att de uppgifter de utfört under APL varit blandade och framförallt inneburit att de fick testa olika relevanta, men generella

⁴ I bilaga 1 redogörs kortfattat för författningar som ligger till grund för denna kvalitetsgranskning.

uppgifter och metoder inom yrkesområdet. Det framkommer också i granskningen att den enskilda utbildningsanordnaren följer upp elevernas APL i samtal med branschen och elever samt genom att ta del av de loggböcker som eleverna skriver under sin APL. Den enskilda utbildningsanordnaren har också samverkan med en företrädare för branschorganisationen för att ta fram APL-platser som är anpassade till elevers förutsättningar och behov.

Den enskilda utbildningsanordnarens arbete med validering

Granskningen visar att den enskilda utbildningsanordnaren har upprättat skriftliga rutiner för validering som beskriver arbetsgången och ansvarsfördelningen, men att rutinerna inte är kända av den intervjuade yrkesläraren. Enligt de upprättade rutinerna, som huvudmannen och rektorn beskriver i inskickade dokument, ska alla elever kartläggas och eleverna uppmärksammas på möjligheten att valideras. I rutinerna anges också att om validering är aktuellt upprättas en valideringsplan som anger vilka metoder och verktyg som ska användas vid valideringen och att en fördjupad kartläggning av elevens kompetens därefter genomförs. Enligt rutinerna ska validering alltid utföras av behörig yrkeslärare och om det bedöms att det behövs deltar också en annan lärare som medbedömare i valideringen. Vidare anges i rutinerna att valideringen också kan ske på en arbetsplats och då deltar också en yrkesverksam person på arbetsplatsen. Av avtalet mellan den enskilda utbildningsanordnaren och huvudmannen framgår att möjligheten att validera ska ses över för elever som har tidigare utbildning eller erfarenhet inom det aktuella området samt att validering ska kunna ske inom samtliga yrkeskurser.

I granskningen framkommer att ingen validering skett inom yrkesområdet industriteknik hos den enskilda utbildningsanordnaren vid tillfället för denna granskning då ingen elev bedömts ha möjlighet till det. I intervju med elever framkommer att eleverna känner till begreppet validering, men eleverna säger sig inte fått någon närmare information om möjligheten att validera. Den intervjuade läraren uppger att det skulle visa sig om elev har kunskaper som kan valideras under orienteringskursen svetsgrund där eleverna får möjlighet att prova på det som ingår i utbildningen. Om en sådan situation skulle dyka upp så får vi lösa valideringen, men det finns inga färdiga ramar, säger yrkesläraren. Yrkesläraren säger vidare att om det blir aktuellt att validera en elevs kunskaper så skulle det diskuteras i arbetslaget. Enligt yrkesläraren får yrkeslärarna inte någon information i studieplan eller liknande från kommunens studie- och yrkesvägledare (som gör den inledande kartläggningen) om elevers tidigare utbildningar och erfarenhet i samband med att eleverna börjar på utbildningen. Även ansvarig chef hos den enskilda utbildningsanordnaren hänvisar till den tidigare nämnda orienteringskursen som sättet att upptäcka eventuella möjligheter för en elev att validera. Ansvarig chef säger vidare att det är kommunen som ska godkänna att en elev valideras och att vilka metoder som ska användas för validering är en fråga som avgörs av rektorn för utbildningen.

Den enskilda utbildningsanordnarens arbete med yrkeslärarnas kompetens

Granskningen visar att den enskilda utbildningsanordnaren arbetar för att det ska finnas tillräcklig kompetens och behörighet hos yrkeslärarna under hela avtalsperioden. I intervju med ansvarig chef hos den enskilda utbildningsanordnaren framkommer att

yrkeslärarna har lång yrkeserfarenhet inom de kurser de undervisar i, men att de inte är legitimerade lärare. Den enskilda utbildningsanordnaren gör insatser för att skapa incitament för yrkeslärarna att genomgå lärarutbildning, men hittills är det ingen av yrkeslärarna inom svets- och CNC-utbildningarna som påbörjat lärarutbildning. Yrkesläraren och ansvarig chef berättar att den enskilda utbildningsanordnaren på olika sätt stöttar lärarna när det gäller pedagogiska frågor. Detta sker genom att yrkeslärarna utbildas inom det "grundkoncept" som den enskilda utbildningsanordnaren använder för att utbilda alla lärare i och genom andra kurser inom området pedagogik. Det finns också exempel på att yrkeslärare hos den enskilda utbildningsanordnaren i Skellefteå följt yrkeslärares undervisning vid andra utbildningsorter, för att till exempel lära mer om arbetet med elever med funktionsvariationer. Yrkeslärarna har också getts kompetensutveckling kring betygssättning och behöriga lärare från andra utbildningsorter är stöd vid betygssättning. Yrkeslärarna har också möjlighet till kompetensutveckling via Skellefteå kommun. Enligt den intervjuade yrkesläraren har någon kartläggning för att identifiera lärarnas behov av kompetensutveckling hittills inte gjorts. Yrkesläraren menar dock att när de uttryckt behov av någon kompetensutvecklingsinsats har insatsen möjliggjorts. Ansvarig chef säger att den enskilda utbildningsanordnaren har ett system som gör att alla lärare kan dela material och uppgifter med varandra. När det gäller behoven av kompetensutveckling för att behålla yrkeskunskaper säger ansvarig chef att yrkeslärarna har deltagit i kurser för att till exempel bli legitimerade enligt branschens krav för att kunna licensiera elever i olika yrkestekniker utifrån de behov som framkommit under utbildningen.

Granskningen visar dock att den enskilda utbildningsanordnarens arbete med att yrkeslärarna ska ha god och relevant kunskap inom mer specifika områden är begränsat. I viss utsträckning stödjer den enskilda utbildningsanordnaren yrkeslärarna när det gäller kompetens kring deras del av arbetet med APL. Ansvarig chef berättar att den enskilda utbildningsanordnaren har tagit fram checklistor och en loggbok för APL. Det framkommer dock inte i granskningen att den enskilda utbildningsanordnaren erbjudit kompetensutveckling kring APL, till exempel genom Skolverkets "APL-utvecklarutbildning för yrkeslärare". Gällande yrkeslärarnas kompetens avseende validering säger ansvarig chef att lärarna har kompetens, men att "det inte handlar så mycket om validering utan om kompetensen att undervisa". Ansvarig chef och yrkesläraren berättar vidare att några särskilda insatser för att främja lärarnas kompetens inom jämställdhet⁵ inte har genomförts. Både yrkeslärarna och ansvarig chef uppger att de inte upplever att jämställdhet är ett problem de ställs inför i undervisningen eller i samband med APL. Vidare säger den intervjuade yrkesläraren när det gäller kompetens inom jämställdhet att lärarna delar uppfattningen att alla elever är lika värda, och att utifrån den uppfattningen, säger läraren, så har lärarna tillräcklig kompetens inom området. De intervjuade hänvisar också till den enskilda utbildningsanordnarens och huvudmannens likabehandlingsplan som lärarna diskuterat i samband med den aktuella utbildningens start.

⁵ Till exempel för att kunna utmana stereotypa uppfattningar om kvinnligt och manligt kopplat till olika yrkesområden.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att den enskilda utbildningsanordnaren i flera avseenden arbetar för att APL ska hålla god kvalitet. Den enskilda utbildningsanordnaren har möjliggjort för utbildningskoordinatoren och lärarna att ha kontinuerlig samverkan med de företag som erbjuder APL. Ansvarsfördelning och rutiner för APL är tydliggjorda hos den enskilda utbildningsanordnaren. Genom att den enskilda utbildningsanordnaren har upprättat rutiner för att upptäcka behovet av och för genomförandet av validering finns även förutsättningar för arbetet med validering. Eftersom rutinerna inte är kända av den intervjuade läraren och eleverna inte fått tillräcklig information om möjligheten till validering finns det dock risk att behov av validering inte upptäcks.

Den enskilda utbildningsanordnaren arbetar vidare för att yrkeslärarna ska ha god yrkeskunskap. Arbetet är dock begränsat när det gäller att stärka yrkeslärarnas kompetens för sin del av arbetet med APL och validering samt för att lärarna ska ha god kompetens inom jämställdhet (för att exempelvis kunna utmana stereotypa uppfattningar om kvinnligt och manligt kopplat till olika yrkesområden).

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen därför att ett arbete i första hand behöver inledas inom följande utvecklingsområde:

- Huvudmannen behöver se till att den enskilda utbildningsanordnaren säkerställer att elever som har möjlighet till det ges möjlighet till validering i aktuella kurser och att lärarna har relevant och god kompetens om rutiner kring validering.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast **den 28 februari 2020** redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena som anges ovan under rubrik *Skolinspektionens bedömning*. Som stöd för redovisningen bör bifogade mall (bilaga 2) användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till dokument.goteborg@skolinspektionen.se, eller per post till, *Skolinspektionen, Box 2320, 403 15 Göteborg*. Hänvisa i de handlingar som sänds in till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400-2018:6993) samt notera vilken huvudman redovisningen avser.

I ärendets slutliga handläggning har utredaren Maria Larsson och undervisningsrådet Elisabeth Fogelberg deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

X Roland Fallström

Beslutsfattare

Signerat av: Roland Fallström

X Bo Jersenius

Föredragande

Signerat av: Bo Jersenius

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:
www.skolinspektionen.se

Bilaga 1: Författningsstöd i kvalitetsgranskningen av yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning på entreprenad

Skollagen (2010:800)

2 kap. 2 § skollagen

Kommuner är huvudmän för förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och fritidshem, om inte annat följer av 4 §.

I varje kommun ska det finnas en eller flera nämnder som ska fullgöra kommunens uppgifter enligt denna lag. Om kommunens uppgifter fullgörs av flera nämnder ska varje sådan nämnd, i den utsträckning det begärs, lämna de uppgifter som behövs för att administrera fördelningen av platser i förskola och i sådan verksamhet som avses i 25 kap. till de övriga nämnderna.

För en sådan nämnd som avses i andra stycket gäller det som är föreskrivet om nämnder i kommunallagen (2017:725).

2 kap. 8 § skollagen

Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i denna lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar.

2 kap. 13 § skollagen

Endast den som har legitimation som lärare eller förskollärare och är behörig för viss undervisning får bedriva undervisningen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad som krävs för att vara behörig att bedriva viss undervisning i skolväsendet.

Regeringen får även meddela föreskrifter om undantag från kraven på legitimation och behörighet för sådana speciallärare och specialpedagoger som är anställda som lärare i grundsärskolan, specialskolan, gymnasiesärskolan eller särskild utbildning för vuxna.

2 kap. 18 § skollagen

Om det inte finns någon att tillgå inom huvudmannens organisation som uppfyller kraven enligt 13 § eller om det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna eller barnen, får en annan lärare eller förskollärare bedriva undervisningen. En sådan lärare eller förskollärare ska

1. vara lämplig att bedriva undervisningen, och
2. i så stor utsträckning som möjligt ha en utbildning som motsvarar den utbildning som är behörighetsgivande.

En person som avses i första stycket får bedriva undervisning under högst ett år i sänder. Detta gäller dock inte om undervisningen avser

1. modersmål,
2. yrkesämne i gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå eller särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå, eller
3. individuella kurser eller orienteringskurser i kommunal vuxenutbildning.

2 kap. 19 § skollagen

Om en person som avses i 18 § ska användas för att bedriva undervisning under längre tid än sex månader, ska huvudmannen först fatta beslut om detta.

4 kap. 3 § skollagen

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.

4 kap. 4 § skollagen

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på förskole- och skolenhetsnivå.

Kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet.

Rektorn och förskolechefen ansvarar för att kvalitetsarbete vid enheten genomförs enligt första och andra styckena.

4 kap. 5 § skollagen

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.

4 kap. 6 § skollagen

Det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska dokumenteras.

4 kap. 7 § skollagen

Om det vid uppföljning, genom klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i verksamheten, ska huvudmannen se till att nödvändiga åtgärder vidtas.

20 kap. 42 § skollagen

En elev i kommunal vuxenutbildning kan få sina kunskaper och sin kompetens validerade. Med validering avses en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering och dokumentation samt ett erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats.

Rektorn ska verka för att valideringen sker i enlighet med lag och andra författningar.

20 kap. 43 § skollagen

Den som får sina kunskaper och sin kompetens bedömda vid en validering ska ha möjlighet att få dessa dokumenterade skriftligt. Vad som sägs i 3 kap. 19 och 20 §§ om rättelse och ändring av betyg gäller även en slutförd validering.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar ytterligare föreskrifter om validering.

23 kap. 1 § skollagen

En kommun, ett landsting eller en enskild huvudman får enligt bestämmelserna i detta kapitel med bibehållet huvudmannaskap sluta avtal om att någon annan än kommunen, landstinget eller den enskilde huvudmannen utför uppgifter inom utbildning eller annan verksamhet enligt denna lag (entreprenad).

Trots bestämmelsen i 2 kap. 1 § kommunallagen (2017:725) om anknytning till kommunens eller landstingets område eller deras medlemmar får en kommun eller ett landsting genom ett avtal enligt första stycket utföra uppgifter åt en annan huvudman inom skolväsendet.

De bestämmelser som finns för en utbildning eller en annan verksamhet enligt denna lag ska med de undantag som anges i detta kapitel gälla även vid entreprenad.

23 kap. 2 § skollagen

Inom förskolan, förskoleklassen, fritidshemmet, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. får uppgifter överlämnas på entreprenad till en enskild fysisk eller juridisk person.

23 kap. 6 § skollagen

Om en kommun, ett landsting eller en enskild huvudman överlämnar uppgiften att bedriva undervisning på entreprenad, får kommunen, landstinget eller den enskilde huvudmannen överlämna den myndighetsutövning som hör till en lärares undervisningsuppgift.

Kommunen eller landstinget får när det gäller kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna överlämna även den myndighetsutövning som hör till rektorns uppgifter.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om begränsningar när det gäller överlämnande av rektorsuppgifter som innefattar myndighetsutövning.

23 kap. 8 § skollagen

En kommun får sluta avtal med en annan kommun om att denna ska ta över ansvaret för kommunens uppgifter inom förskolan, fritidshemmet, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna eller sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap.

En kommun får också sluta avtal med ett landsting om att detta ska ta över ansvaret för kommunens uppgifter inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande eller gymnasial nivå eller inom särskild utbildning för vuxna.

I förarbetena till 23 kap. skollagen (prop. 2009/10:165, s. 508) anges att vid entreprenad ansvarar kommunen, landstinget eller den enskilda huvudmannen i egenskap av huvudman för verksamhetens innehåll men låter någon annan sköta själva utförandet. Bibehållet huvudmannaskap innebär att även om en entreprenör ges i uppdrag av en kommun att utföra uppgifter inom utbildning som kommunen är huvudman för, så är det fortfarande fråga om en kommunal verksamhet i förhållande till barn, elever och vårdnadshavare. Huvudmannen beslutar om verksamhetens mål, inriktning, omfattning och kvalitet samt ansvarar för uppföljning och utvärdering av verksamheten. Vidare anges i förarbetena att entreprenören svarar för huvudmannens räkning för den undervisning som uppdraget omfattar. Det ankommer på huvudmannen att försäkra sig om att undervisningen håller erforderlig kvalitet och genomförs i enlighet med de nationella styrdokumenterna för skolformen.

Kommunallagen (2017:725)

10 kap. 8 § kommunallagen

När skötseln av en kommunal angelägenhet genom avtal har lämnats över till en privat utförare, ska kommunen eller landstinget kontrollera och följa upp verksamheten.

Enligt förarbetena till kommunallagen (prop. 2016/17:171, s. 421) ska kommuner och landsting enligt bestämmelsen inte bara se till att de har möjlighet att följa upp och kontrollera privata utförare, utan också vidta faktiska åtgärder för kontroll och uppföljning.

Förordning (2011:1108) om vuxenutbildning (vuxenutbildningsförordningen)

2 kap. 8 § vuxenutbildningsförordningen

Validering får ske inom ramen för alla kurser och ska utgå från elevens förutsättningar och behov. En elev som har genomgått validering för en del av en kurs behöver inte delta i undervisningen när det gäller den delen av kursen.

2 kap. 26 § vuxenutbildningsförordningen

Med arbetsplatsförlagt lärande avses i denna förordning lärande i en utbildning som genomförs på en eller flera arbetsplatser utanför skolan.

2 kap. 27 § vuxenutbildningsförordningen

Huvudmannen ansvarar för att skaffa platser för arbetsplatsförlagt lärande och att lärandet uppfyller de krav som ställs på utbildningen. Rektorn beslutar om hela eller delar av kurser ska förläggas till arbetsplatser.

2 kap. 28 § vuxenutbildningsförordningen

För en elev som deltar i arbetsplatsförlagt lärande ska det utses en handledare på arbetsplatsen. Som handledare får bara den anlitas som har nödvändiga kunskaper och erfarenheter för uppdraget och som även i övrigt bedöms vara lämplig.

4 kap. 25 § vuxenutbildningsförordningen

Den som har genomgått en orienteringskurs eller en individuell kurs ska få ett intyg. Även den som har genomgått en validering ska kunna få ett intyg.

Statens skolverk får meddela ytterligare föreskrifter om validering.

2012 års läroplan för vuxenutbildningen (SKOLFS 2012:101)

1 Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund

[...]

Grundläggande värden

I skollagen (2010:800) slås det fast att utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskap och värden. Den ska främja elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Var och en som verkar inom vuxenutbildningen ska också främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö.

Utbildningen ska i överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism gestalta människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor. Undervisningen ska vara icke-konfessionell.

[...]

En likvärdig utbildning

[...] Hänsyn ska tas till de enskilda elevernas olika förutsättningar, behov och kunskapsnivå. Det finns också olika vägar att nå målen. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför bör till exempel undervisning, vägledning eller validering utformas olika för olika elever. [...]

Vuxenutbildningen ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Eleverna ska uppmuntras att utveckla sina intressen utan fördomar om vad som kan uppfattas som kvinnligt och manligt.

[...]

Rättigheter och skyldigheter

[...] Det framgår också av skollagen att det för varje elev inom vuxenutbildningen ska finnas en individuell studieplan. Studieplanen kan påverkas av att eleven får eller har fått sina kunskaper och kompetenser validerade. Validering kan förekomma inom vuxenutbildningens samtliga skolformer.

Utveckling av vuxenutbildningens verksamheter

[...] Samarbete med arbetslivet, Arbetsförmedlingen och arbetsmarknadens parter är av betydelse för yrkesutbildningens kvalitet och för elevens fortsatta etablering på arbetsmarknaden.

Utvecklingen i arbetslivet innebär bl.a. att det behövs gränsöverskridanden mellan olika yrkesområden och att krav ställs på medvetenhet om såväl egen som andras kompetens. Detta ställer i sin tur krav på vuxenutbildningens arbetsformer och arbetsorganisation.

Daglig pedagogisk ledning av vuxenutbildningen och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att verksamheten ska utvecklas kvalitativt. Detta kräver att verksamheten ständigt prövas, att resultaten följs upp och utvärderas samt att nya metoder prövas, utvecklas och utvärderas.

2 Övergripande mål och riktlinjer

[...]

2.1 Kunskaper

[...]

Riktlinjer

[...]

Läraren ska [...]

- se till att undervisningen till innehåll och utformning präglas av ett jämställdhetsperspektiv, stimulera, handleda och stödja eleven, [...]

2.2 Utbildningsval - arbete och samhällsliv

[...] Det är särskilt viktigt att vuxenutbildningen samarbetar med arbetslivet när det gäller yrkesutbildning.

Mål

Vuxenutbildningens mål är att varje elev [...]

- ges möjlighet att få sina kunskaper och kompetenser validerade, [...]

Riktlinjer

Personalen ska, efter en av rektorn gjord arbetsfördelning, [...]

- informera och vägleda eleverna inför deras val av kurser, vidare utbildning och yrkesverksamhet samt motverka sådana begränsningar av valet som grundar sig på föreställningar om kön och på social eller kulturell bakgrund, [...]
- utveckla kontakter med universitet och högskolor samt med handledare och andra inom arbetslivet som kan bidra till att målen för utbildningen nås, [...]

Bilaga 2 Mall för huvudmannens redovisning till Skolinspektionen

- Utvecklingsområde 1: Huvudmannen behöver följa upp och säkerställa att lärarna har relevant och god kompetens när det gäller sin del av arbetet med APL och validering samt tillräckligt god kompetens inom jämställdhet för att exempelvis kunna utmana stereotypa uppfattningar om kvinnligt och manligt kopplat till olika yrkesområden.

Redovisa vilka åtgärder som genomförts:

Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:

Beskriv de effekter som förväntas på längre sikt:

Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

- Utvecklingsområde 2: Huvudmannen behöver se till att den enskilda utbildningsanordnaren säkerställer att elever som har möjlighet till det ges möjlighet till validering i aktuella kurser och att lärarna har relevant och god kompetens om rutiner kring validering.

Redovisa vilka åtgärder som genomförts:

Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:

Beskriv de effekter som förväntas på längre sikt:

Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras: